

ЗЛОЧИН У РАТКОВИЋИМА – ОПШТИНА СРЕБРЕНИЦА ЈУН 1992. ГОДИНЕ

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ И ЕТНИЧКИ САСТАВ СТАНОВНИШТВА СРЕБРЕНИЦЕ

Општина Сребреница се налази у источном дијелу Босне и Херцеговине. Граничи се са општинама Братунац, Власеница, Рогатица и Вишеград. Површина општине износи 529,83 km².

Општина је била састављена од 19 мјесних заједница: Брежани, Црвица, Гостиљ, Костоломци, Крњићи, Лука, Ораховица, Осатица, Подравно, Поточари, Радошевићи, Ратковићи, Сасе, Скелани, Скендеровићи, Сребреница, Сућеска, Топлица, Виогор. У овим мјесним заједницама су се налазила сљедећа насељена мјеста: Бабуљице, Бајрамовићи, Беширевићи, Блажијевићи, Бостаховине, Божићи, Браковци, Брезовице, Брежани, Бучиновићи, Бучје, Бујаковићи, Црвица, Чичевци, Димнићи, Добрак, Доњи Поточари, Фојхар, Гај, Гладовићи, Гођевићи,

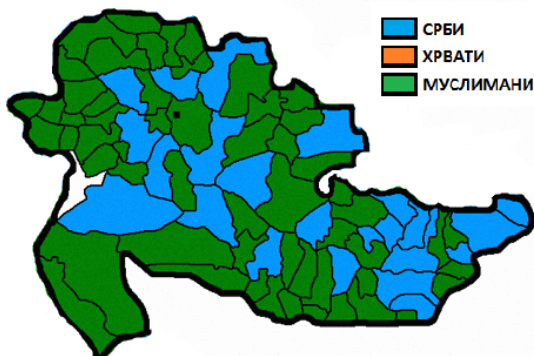

Географски положај општине Сребреница

Горњи Поточари, Гостиљ, Калиманићи, Карачићи, Клотјевац, Костоломци, Крњићи, Крушев До, Кутузери, Лијешће, Ликари, Липовац, Лука, Љесковик, Мала Даљегошта, Међе, Михољевине, Милачевићи, Мочевевићи, Ногачевићи, Обади, Опетци, Ораховица, Осатица, Осмаче, Осредак, Пале, Палеж, Пећи, Пећишта, Петрича, Подгај, Подосоје, Подравно, Постоље, Познановићи, Прибидоли, Прибојевићи, Прохићи, Пусмулићи, Рађеновићи, Радошевићи, Радовчићи, Ратковићи, Сасе, Скелани, Скендеровићи, Слатина, Сребреница, Староглавице, Сућеска, Сулице, Шубин, Токољак, Топлица, Урисићи, Велика Даљегошта, Виогор, Жабоквица, Жедањско.

Према резултатима пописа из 1991. године у Сребреници је живјело 36.666 становника, националну структуру су чинили: Срби 8.315 (22,7%), муслимани 27.572 (75,2%), Хрвати 38 (0,1%), Југословени 380 (1,0%) и остали 361 (1,0%).¹ Срби су чинили већину у 23 насеља,

муслимани у 57, а једно насеље је било ненасељено.

Резултати пописа становништва 1991. године

Према резултатима пописа из 2013. године у Сребреници живи 13.409 становника, националну структуру чине: Срби 6.028 (45,0%), Бошњаци 7.248 (54,0%), Хрвати 16 (0,1%) и остали и непознато 117 (0,9%). Срби чине већину у 29 насеља, а Бошњаци у 52.

¹ <http://www.statistika.ba>

Ратковићи су мјесто у општини Сребреница. Укупна површина насеља износи 13,49 km². Према резултатима пописа из 1991. године у Ратковићима је живјело 338 становника од чега је 337 (99,7%) становника било српске националности. Према резултатима пописа из 2013. године у Ратковићима живи 45 становника од чега су 44 (97,8%) Срби.

Географски положај Ратковића

ОПИС ДОГАЂАЈА

Село Ратковићи налази се на у општини Сребреница. До овог села може се доћи из правца Факовића, затим уз Грабовичку ријеку, као и из правца муслиманског села Мочевићи. Ратковићи се налазе у брдовитом дијелу и то с десне стране Грабовичке ријеке. Ово село чине засеоци: Дучићи, Дворишта, Рачићи, Полимци, Брађевина, Магудовићи и Калудра, а сви ови засеоци чине мјесну заједницу Ратковићи. Брађевина и Магудовићи су с лијеве стране Грабовичке ријеке, док је Калудра с десне стране. До села се стиже 20 километара дугим асфалтним путем у правцу Скелана, а потом сеоским макадамским путем уз Грабовичку ријеку. Ратковићи, Дучићи, Дворишта, Рачићи и Полимци су прије рата имали преко 50 кућа са око 200 становника.²

Положај српског села Ратковићи описан је и у пресуди Претресног вијећа Хашког трибунала у предмету против Насера Орића у којој је наведено да се ово село налази у општини Сребреница и да је смјештено приближно 11 километара југоисточно од града Сребреница и приближно пет километара западно од Факовића и ријеке Дрине. Ратковићи, Горњи Ратковићи и Дучићи налазе се на једној страни, а Брађевина на другој страни долине Грабовичке ријеке на удаљености од два до три километра. Становништво ових села било је искључиво српско. Најближа насеља муслимана налазила су се на удаљености од два до четири километра од Ратковића и то су: Мочевићи, Познаноновићи и Поткоријен.³

Напад на српска села: Ратковиће, Дучиће, Дворишта, Рачиће и Полимце извршен је у раним јутарњим часовима 21. јуна 1992. године када су јаке муслиманске снаге из Сребренице напале ова села. Напад је изведен из правца муслиманских села: Познаноновићи, Дедићи, Поткоријен, Осмаче, Мочевићи и Стожерско. У моменту напада у српским селима налазило се цивилно становништво и тек по неки војно способни мјештанин. Нападаци су прво извршили опкољавање села дејствујући артиљеријским и пјешадијским наоружањем. Убрзо након тога заузета су поменута српска села. По уласку у села убијано је цивилно становништво.⁴

На идентичан начин, исте муслиманске снаге су у пријеподневним часовима 27. јуна 1992. године напале српска села: Брађевину, Магудовиће и Калудру. У овим селима муслимани су такође убили више цивила. У Брађевини је убијен Станојевић Новица, лице са оштећеним слухом, а Стевановић Стојан је масакриран и одсјечен му је полни уд и стављен у уста. На исти начин изведен је и напад на српско село Вранешевиће и засеок Руљевиће 29. јуна 1992. године.

² Службена забиљешка, СЈБ Братунац, број: 15-16/02-230-17 од 01.07.1993. године.

³ Пресуда Претресног вијећа МКСЈ у предмету *Насер Орић*, број: IT-03-68-T од 30.06.2006. године.

⁴ Кривична пријава, СЈБ Братунац, број: 45/93 од 30.06.1992. године.

Становништво ових села се спасило бјежањем према ријеци Дрини и у Србију. Ова два села су опљачкана и до темеља поплаћена. О степену разарања ових српских села говори и податак да су младе саднице из српских башти повађене, а дрвене ограде са дворишта поскидане и однесене.⁵

Претресно вијеће Хашког трибунала у предмету против Насера Орића такође се бавило нападима на Ратковиће, те је у пресуди, између осталог, констатовано да су села Ратковиће и Горње Ратковиће 21. јуна 1992. године напале групе муслимана из сусједних села Познановића и Поткоријена под вођством Џевада Малкића. Нападаче је слиједила маса цивила муслимана. Описан је и напад на Брађевину од 27. јуна 1992. године гдје је констатовано да су муслиманима командовали Акиф Устић и Веказ Хусић. Наведено је и то да су у Брађевини почињена дјела безобзирног разарања.⁶

Такође, у истој пресуди наведене су и тврдње из оптужнице против Насера Орића, односно опис догађаја из оптужнице те се, између осталог, каже да су села Ратковиће, укључујући и околне засеок Горње Ратковиће, Дучиће и Брађевину, 21. и 27. јуна 1992. године напале јединице муслимана под командом и контролом Насера Орића. Наводи се и да су у нападу учествовале ТО Сребреница, ТО Осмаче, ТО Крагљивода, ТО Скендеровићи и ТО Биљег.⁷

У опису чињеничног стања приликом напада 21. јуна 1992. године на Ратковиће, Горње Ратковиће и Дучиће констатовано је да је напад изведен ујутро 21. јуна, а да су напад извели претходно наведене муслиманске формације, а да су се у селима налазили цивили и припадници сеоских стража. Напад је кратко трајао и муслимани су на отпор наишли само у Горњим Ратковићима. Послије напада Горњи Ратковићи, Полимићи и дио Дворишта били су у пламену, а из Ратковића се дизао дим. До краја дана све зграде у селу Ратковићи спаљене су до темеља, а у Горњим Ратковићима, Полимићима и Дворишту није било ни једног крова, штета је била стопостотна.⁸

Ратковићи данас – остаци српских кућа

⁵ Исто.

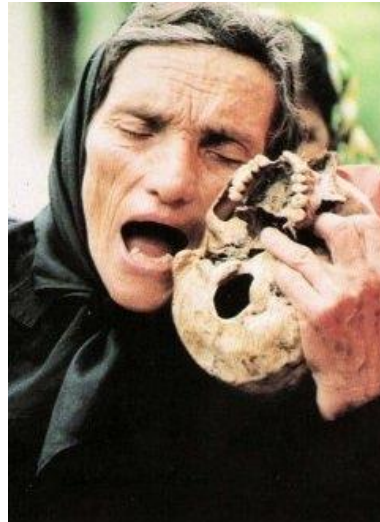
⁶ Пресуда Претресног вијећа МКСЈ у предмету *Насер Орић*, број: IT-03-68-T од 30.06.2006. године.

⁷ Исто.

⁸ Исто.

Дешавања у овим селима у јуну 1992. године описивали су у својим изјавама и преживјели свједоци. Свједок Станојевић Радомир је, између осталог, истакао да му је приликом напада на село Ратковиће убијена његова непокретна мајка Десанка (70 година) у својој кући те је запаљена заједно са кућом. Такође, исти свједок је навео да му је убијен рођени брат Раденко.⁹

О самом нападу своје виђење је изнио свједок Павловић Божо. Он је рекао да су Горњи Ратковићи нападнути 21. јуна 1992. године у зору и то с три стране из праваца Познановића, Доњих Ратковића и Полимаца. У току напада у свим нападнутим селима није било војске осим што је неколико мјештана повремено држало сеоске страже. У току самог напада свједок је био рањен на два мјеста и чуо је повике нападача који су говорили: „Хватај живе, опколи, побиј све!“ Такође је чуо и лупу по кантама чиме су нападачи додатно претрашили мјештане. Приликом бјежања из села видио је мртво тијело свог оца Милована као и Зоре Продановић. Бјежећи из села у правцу Магновића мјештани села су се подијелили у двије групе те је свједок са првом групом кренуо у правцу Магновића и Грабовичке ријеке, а друга група је кренула у правцу Полимаца, то јест према ријеци Дрини. Касније је сазнао да су неки од цивила из друге групе пресретнути од стране муслимана и убијени. У другој групи налазио се и Продановић Живан који је, према свједоковим сазнањима, масакриран моторном пилом. Свједочио је и да је старица Станојевић Десанка жива запаљена у својој кући.¹⁰

С лијева на десно: Живан Продановић; Добрина Продановић с лобањом свог сина Живана.

Свједок Продановић Зарије у свом исказу навео је да је његова супруга страдала на начин да су нападачи бацили бомбу у њихову кућу. Након што су пронашли њено тијело оно је било измасакрирано. Такође, свједок је видио када су убијени браћа Ранкић Видоје и Ранко. Касније је сазнао и да је Максимовић, Драгомиру одсјечена глава, а да су Станојевић, Станимир и Десанка запаљени.¹¹

Продановић Добрина свједочила је да су Срби у Ратковићима прије рата живјели у добрим комшијским односима са муслиманима и да није било никаквих проблема све до напада у јуну 1992. године. О смрти свог сина Живана рекла је да није знала ништа све док није ослобођено

⁹ Записник о саслушању свједока, ПС Сребреница, број: 12-1-6/02-389/04 од 19.11.2004. године.

¹⁰ Записник о саслушању свједока Павловић Боже, ПС Братунац, број: 12-1-7/02-230-727/05 од 01.12.2005. године.

¹¹ Записник о саслушању свједока, Основни суд у Зворнику, број: Кри-128/94 од 17.10.1994. године.

село Ратковићи те су сви лешеве били донијети у Факовиће. Од њега је остала само лобања и пар костију, а мајка га је препознала по поправљеном зубу у горњој вилици.¹²

С лијева на десно: Добрина Продановић са крстом покојног сина у наручју на дан сахране; Сцена из документарног филма „Злочин без казне“ гдје Добрина са цвијећем долази на гроб сина Живана.

Свједок Нешковић Драгослав такође је описао напад на Ратковиће. Он је навео да је напад изведен 21. јуна 1992. године у пет часова и 15 минута, а да је нападу претходила јака експлозија те да је напад кренуо са више страна. Почетком напада свједок се налазио на мјесту гдје је погинуо Станојевић Станимир који је погођен метком у грудни кош, а није био наоружан и био је у цивилној одјећи. Након напада свједок је побјегао у Факовиће гдје су се организовали и око 17 часова наредног дана кренули у сакупљање тијела погинулих у Ратковићима. Када су стигли у Ратковиће ватра је још горјела, а обиласком села нашли су тијела више лица која су убијена у том нападу. На тијелу Максимовић Винке, поред ране од метка, биле су видљиве и ране од ножа. Мртву Милановић Борку пронашли су у њеној кући поред кревета. На прагу куће пронашли су Богичевић Обрена који је био заклан. Продановић Зору су пронашли спаљену. Од свих убијених свједок се сјећа да су сви, осим Станојевић Николе, били у цивилној одјећи без икаквог оружја.¹³

У обдукционом записнику Ранкић Милутина, између осталог, стоји да је смрт наступила насилно усљед дејства тупине тешког и замахнутог механичког оруђа, усљед чега је дошло до прелома костију лица и разорења великог мозга.¹⁴ Исто мишљење утврђено је као узрок смрти и за Богичевић Обрена.¹⁵

Као што је већ речено, након напада од 21. јуна 1992. године, већ 27. јуна извршени су напади на Брађевину, Магудовиће и Калудру. О овим нападима свједочио је Стевановић Станиша. Он је, између осталог, рекао да су муслимани извршили напад на три засеока села Ратковићи која се налазе с десне стране уз Грабовичку ријеку. Напад је прво почео из правца Грабовичке ријеке, а касније су села нападнута и са свих осталих страна. Малобројни мјештани су покушали

¹² Записник о саслушању свједока Продановић Добрине, Основни суд у Зворнику, број: Ки-64/93 од 12.05.1995. године.

¹³ Записник о саслушању свједока Нешковић Драгослава, ПС Братунац, број: 12-1-6/02-230-676/06 од 15.09.2006. године.

¹⁴ Обдукциони записник Ранкић Милутина, Институт за судску медицину ВМА, број обдукције: Ф-С-2 од 11.07.1993. године.

¹⁵ Обдукциони записник Богичевић Обрена, Институт за судску медицину ВМА, број обдукције: Ф-С-10 од 11.07.1993. године.

пружити отпор, али су муслиманске снаге биле знатно бројније па су се мјештани почели повлачити према Грабовичкој ријеци. Одатле су видјели запаљене куће и како муслимани односе опљачкане ствари и одводе стоку. Након два сата свједок се са још неколико људи који су из Вранешевића пристигли у помоћ вратио назад у село. Ту су пронашли тијело Стевановић Стојана (брат од стрица свједока) те видјели да је он био заклан и да му је полни орган био одсјечен и стављен у уста. Поред Стојана у Брађевини су нашли и убијене Јовановић Раду, а у Магудовићима Станојевић Новицу, Петровић Славка и Гајић Љубишу кога су муслимани послѣје убиства бацили на гомилу кукурузовине и запалили. Након пет, шест дана пронашли су и тијело Рада Павловића, а тијело Љубише Гајића које је било запаљено пронађено је тек у априлу 1993. године. Свједок је навео и да је 28. јуна 1992. године нападнут засеок Вранешевићи код Факовића који је опљачкан и спаљен, а из засједе је том приликом убијен Јовановић Славко.¹⁶

О нападу од 27. јуна 1992. године свједочио је и Богичевић Маринко који је рекао да су села Брађевина, Магдовићи и Калудра нападнута на исти начин као што је то урађено и неколико дана раније, односно 21. јуна те да је бранилаца села било јако мало. Свједок је рекао да су у Магудовићима нашли тијело Гајић Љубише који је био запаљен на једној њиви у кукурузишту, а Стевановић Стојан је био заклан и више пута избоден ножем, а био му је одсјечен полни орган и стављен у уста. Тијело Стојановић Новице пронађено је тек 1993. године. Све куће у засецима су биле попаљене.¹⁷

О монструозности које су извршене над становницима Ратковића свједочи медицинска документација са асанације/ексхумације убијених, па се између осталог у једном од оваквих докумената, конкретно за Стевановић Стојана, каже „да му се дио ампутираног пениса налази у устима, да му је стомак био расјечен, а евидентиране су посјекотине и убоди ножем на бутинама.“¹⁸

¹⁶ Записник о саслушању свједока Стевановић Станише, Основни суд у Зворнику, број: Ки 64/93 од 20.12.1994. године.

¹⁷ Записник о саслушању свједока Богичевић Маринка, Основни суд у Зворнику, број: Ки -64/93 од 19.05.1995. године.

¹⁸ Цртеж лица мјеста, СЈБ Скелани, број: службено од 29.06.1992. године.

Споменик жртвама Ратковића (фотографисан јуна 2022. године)

ЖРТВЕ

Према подацима Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица током напада на српско село Ратковићи у јуну 1992. године убијено је 24 лица.

Табела Смртно страдали српски цивили у Ратковићима 1992. године

РБ	ID ¹⁹	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	579	Богићевић	Војислав	Обрен	1930.	21.6.1992.	Убијен на кућном прагу. Тијело измасакирано
2.	5951	Гајић	Предраг	Љубиша	1966.	27.6.1992.	Заробљен након рањавања те је жив спаљен на ломачи
3.	6817	Ђурић	Душан	Радосава	1933.	21.6.1992.	Убијена у

¹⁹ ID представља број под којим се жртва налази у електронској бази Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица.

РБ	ID ¹⁹	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
							покушају бијега из села
4.	7834	Јовановић	Обрадин	Радо	1963.	27.6.1992.	Рањен те је извршио самоубиство да не би пао у заробљеништво
5.	19283	Јовановић	Ђорђе	Славко	1954.	28.6.1992.	Погинуо у засједи док је сакупљао тијела убијених у нападу претходног дана
6.	1290	Максимовић	Филип	Винка	1927.	21.6.1992.	Убијена у покушају бијега из села
7.	1291	Максимовић	Милорад	Драгомир	1948.	21.6.1992.	
8.	7827	Максимовић	Милорад	Радомир	1944.	21.6.1992.	
9.	16188	Милановић	Ристо	Цвија	1918.	21.6.1992.	Убијена на кућном прагу
10.	8420	Павловић	Обрад	Владимир	1948.	27.6.1992.	
11.	721	Павловић	Јосо	Милован	1919.	21.6.1992.	У вријеме погибије био је у цивилном одијелу и није имао наоружање уз себе
12.	5937	Павловић	Милорад	Новка	1933.	21.6.1992.	Убијена у покушају бијега из села
13.	5953	Петровић	Милисав	Славољуб	1946.	27.6.1992.	Нестао у нападу на село
14.	726	Продановић	Петар	Живан	1966.	21.6.1992.	Заробљен након рањавања те је звјерски мучен и убијен
15.	1240	Продановић	Драго	Зора	1941.	21.6.1992.	Убијена на кућном прагу. Тијело запаљено у кући
16.	5933	Ранкић	Обрад	Видоје	1930.	21.6.1992.	Убијен у покушају бијега из села
17.	1404	Ранкић	Обрад	Милутин	1944.	21.6.1992.	
18.	1435	Ранкић	Обрад	Ранко	1933.	21.6.1992.	Убијен у покушају бијега из села
19.	5884	Станојевић	Перо	Десанка	1922.	21.6.1992.	Жива запаљена у кући
20.	5885	Станојевић	Тодор	Никола	1958.	21.6.1992.	Заробљен након рањавања те је звјерски мучен и убијен
21.	570	Станојевић	Витомир	Новица	1951.	27.6.1992.	
22.	546	Станојевић	Милорад	Раденко	1941.	21.6.1992.	
23.	539	Станојевић	Владисав	Станоје	1949.	21.6.1992.	У вријеме погибије био је у цивилном одијелу и није имао наоружање уз

РБ	ID ¹⁹	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
							себе
24.	564	Стевановић	Драгомир	Стојан	1939.	27.6.1992.	Заробљен те је звјерски мучен и убијен

Према подацима Центра, приликом напада на Ратковиће у јуну 1992. године рањено је шест лица.

Табела Рањени српски цивили у Ратковићима у јуну 1992. године

РБ	ID ²⁰	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања
1.	60962	Максимовић		Радмила		21.6.1992.
2.	22907	Павловић	Милован	Божо	1946.	21.6.1992.
3.	22901	Продановић	Миладин	Зарија	1931.	21.6.1992.
4.	22910	Станојевић		Милун	1961.	21.6.1992.
5.	22908	Станојевић	Срећко	Раденка	1959.	21.6.1992.
6.	58631	Стевановић	Радивоје	Стеван		27.6.1992.

НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ВОЈНЕ ФОРМАЦИЈЕ КОЈЕ СУ УЧЕСТВОВАЛЕ У НАПАДУ

Напад на Ратковиће је извршен из правца муслиманских села Познановићи, Дедићи, Поткоријен, Осмаче, Моћевићи и Стожерско. Становници наведених села били су припадници ТО, односно војних формација муслиманских снага Сребренице које су биле у саставу тзв. Армије БиХ, а које су тада биле територијално организоване.²¹

Многи од нападача су били препознати од стране становника села Ратковићи јер се радило о дојучерашњим комшијама, пријатељима па и просвјетним и полицијским радницима који су до тада обављали јавне функције, и били у сталном контакту са локалним становништвом.

ПРАВОСУДНИ ПРОЦЕСИ

Пред Хашким трибуналом за злочине над Србима у општинама Братунац и Сребреница оптужен је Насер Орић. У оптужници је наведено да су оружане јединице босанских муслимана под контролом оптуженог, у периоду од 10. јуна 1992. до 8. јануара 1993. године, под командом и контролом оптуженог Орића палиле и уништавале зграде, стамбене објекте и другу имовину у бројним српским селима, између осталог и у Ратковићима, укључујући околне засеоке (Брађевина, Дучићи и Горњи Ратковићи) и то 21. и 27. јуна 1992. године. Оптужени се по тачки 3. оптужнице теретио по индивидуалној кривичној одговорности за безобзирно разарање градова, насеља или села које није оправдано војном нуждом. Из наведеног је видљиво да оптужницом нису биле обухваћене људске жртве, већ само разарање имовине.

²⁰ Исто.

²¹ МУП РС, СЈБ Братунац, Кривична пријава бр. 45/93 од 30.06.1993. године

У пресуди претресног вијећа је констатовано да су босански муслимани који су разарали имовину у Ратковићима и Горњим Ратковићима дјеловали с намјером да разоре те да то разарање није било резултат борби него хотимичног паљења имовине по престанку борби.

Иако је првостепеном пресудом оптужени оглашен кривим и осуђен на двије године затвора (за друге тачке оптужнице), утврђено је да он не може сносити кривичну одговорност за своје подређене за безобзирно разарање градова, насеља или села које није оправдано војном нуждом. Међутим, другостепеном пресудом је Орић у потпуности ослобођен одговорности.

Пред Судом БиХ је, између осталог, за злочине у Ратковићима оптужен Арифовић Изет. Према оптужници, Арифовић је оптужен да је 21. јуна 1992. у мјесту Ратковићи убио цивила Живана Продановића, који је раније предао оружје и сједио свезаних руку. Првостепеном пресудом Арифовић је неправоснажно осуђен за ово дјело те је, уз још друга дјела која је починио, осуђен на казну затвора у трајању од десет година. Током жалбеног поступка оптужени Арифовић је преминуо те је поступак против њега обустављен.

Коначно, пред Окружним судом у Бијељини вођен је процес против Хусе Салиховића и Ибре Јакуповића, бивших припадника тзв. Армије БиХ, за ратни злочин против цивилног становништва почињен 27. јуна 1992. године током напада на село Ратковићи. Они су конкретно оптужени да су наоружани дошли пред кућу Стојана Стевановића, те када је он покушао да побјегне, они су га ухватили у намјери да га убију, оборили га на земљу и пререзали му ножем врат, нанијели му више убодних рана по тијелу, пререзали му полни орган и ставили у уста, што је узроковало његову смрт. Међутим, они су правоснажно ослобођени за овај злочин, уз образложење да је једини очевидац овог злочина Станиша Стевановић давао контрадикторне изјаве током суђења.